

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

3. Quomodo ferenda sit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

formam contractus vel quasi contractus: si sit lata cum principali, tunc est definitiva, quae tunc censetur pars illius: si fuerit confirmata per Principem: si appellatum sit à Iudice, qui eam tulit, & is detulerit appellationi, quia deferendo abdicit à se jurisdictionem, & illam transfundit in superiorem: si Iudex superior inhibuerit: si lata sit de consensu partium, aut per partes confirmata, nam tunc revocari nequit absque partium consensu, nisi causa subsit. Sic nec interlocutoria, lata ante definitivam, post definitivam potest revocari: & generaliter toties Iudex eam revocare non potest, quoties interlocuendo functus est officio suo.

12. Dixi ante, merè interlocutoriam posse revocari; quia sententiam interlocutoriam, quae vim definitivae habeat, Iudex nequit revocare, nisi lata sit super incidenti, non finiente litem, sed unum articulum tantum, non substantialem negotii principalis: aut lata sit officio Iudicis nobili.

13. Tertio differunt, quod definitiva sententia ferri in scriptis debeat, ut postea dicemus, non item interlocutoria: quae nudo facto sine scripto ferri potest: nisi in illa magna causae cognitio verteretur, aut simul cum principali feratur, aut per eam appellatio ad Pontificem interponatur, *o. l. h. t. n. 6.*

14. Quarto, definitiva non valet si feratur non servato Iuris ordine; secus de interlocutoria *can. Si Episcopus xi. q. 3.*

15. Quinto, eadem non valet, etiam in favorem partis absentis non citatae: secus de interlocutoria. Et sic de similibus, de quibus videri potest Rebuffus in d. l. Quod iussit D. de re iudicata *versus Capiamus.*

§. III.

Quomodo ferenda sit sententia.

1. *Primo in causa concludendum*
2. *Tum citanda partes ad audiendum jus dicit.*
3. *Deinde iudex ipso pro tribunali sedens sententiam ferat.*
4. *Adque in loco publico & consueto.*
5. *Ferenda in scriptis sententia.*
6. *Servato juris ordine.*
7. *Secundum allegata & probata, & secundum jus.*
8. *Debet certa esse sententia, & conformis libello.*

9. *Debet ferri tempore congruo.*

10. *Die iudiciali non feriata.*

11. *Et quidem de die, & non de nocte.*

12. *Et ea die ad quam facta est citatio.*

13. *Continere debet condemnationem vel absolutionem.*

14. *Victus victori in expensas condemnandus.*

His praemissis videamus, quando & quomodo Iudex sententiam ferre debeat. Allegatis itaque & probatis hinc inde, ex parte actoris & rei, omnibus quae ad suam causam & intentionem spectare judica videntur, Iudex ex officio suo mercenario litigatores interrogare solet an aliquid adhuc habeant, quod ad intentionis suae probationem allegatum velint. Quod si se allegare velle dixerint, audientur, & Iudex competentem terminum statuet, intra quem illud allegent, *Auth. Iubemus Codicis De iudicio*, quia Iudex non potest sententiam dicere, nisi omnibus auditis, quae litigatores utrumque producere & allegare volunt, *can. Iudicantium l. i. quae 5.*

1. Si verò dixerint, se nihil aliud proponendum habere, jubet eos utrumque ulterioribus allegationibus renuntiare, & in causa concludere. Ea que renuntiatio & conclusio confectis actis inseritur, *e. Quoniam sup. De probat.* nec postea ulla vel allegatio vel probatio vel exceptio admittitur, *e. Cum venisset 25. versus. renuntiatum fuit sup. De testib.*

2. Indeque Iudex ad causae principalis decisionem se accingit & allegatis ac probatis omnibus diligentem & mature discussis atque examinatis, curabit ad certum diem citari utrumque litigantium, ad audiendum jus dici & sententiam ferri, *e. Bartholdus 18. hoc tit. in verbis, nec per se & c. cap. 2. De dolo in 6.* De unoquoque enim negotio praesentibus omnibus, quos causa contingit, iudicare oportet, inquit Paulus I. C. l. De unoquoque 57. D. De re iudicata: Ad eò ut sententia contra absentem non citatum lata sit nulla, *l. Ea qua Cod. Quomodo & quando iudex & c. tum sic adimatur defensio.*

3. Itaque die dicto, praesentibus litigantibus seu eorum procuratoribus, vel etiam absentibus (dummodò legitimè citati fuerint, & in assignatione diei dictum, quod si comparuerint siue non, ad sententiam ferendam,

dam procedetur) Judex ipse pro tribunali sedens, & iustitiam æquitatemque ac solum Deum præ oculis habens Christi nomine invocato (p̄t̄at̄ semper in principio sententiæ invocari debet, *arg. cap. Veritatis*, ibi, *in nomine Domini sup. de dolo*) sententiam de scripto, secundum eum, qui iustiorē causam sustinet, recitabit, & finem controversiæ principali imponet.

Dixi, Judex ipse; quia sententiam ipsemet ferre debet, nisi consuetudo vel stylus aliud induxerit, aut etiam jura per alium ferri permittant. Sic enim Episcopi, aliæque personæ illustres, per substitutos sententias suas ferre & pronuntiare possunt.

4. Debet autem Judex Ordinarius, qui certam sedem habet, recitare sententiam in loco publico, & majorum suorum, *l. penultim. De de iustitia & jure*. Delegatus verò ad unam aliquam causam eligere locum iurisdicendi causam, honestum tamen, potest, *l. Si cum dies, si arbitri D. de arbitriis*; quia is non habet certam sedem deputatam. Secus obtinet in delegato ad universitatem causarum, qui tenetur servare locum delegantis, Episcopus in quolibet loco suæ diocesis sententiam ferre potest, *e. Cum Episcopus de officio ordinarii in 6*. Potest tamen Judex ex consensu partium ferre sententiam in loco non solito, modo non ingrediatur suam territorium; & similiter Judex appellationis in quolibet loco honesto. Idem dicendum, si locus solitus non sit tutus: si Episcopus sit vi expulsus extra suam sedem seu diocesis; si procedatur de plano, aut in causis voluntariæ jurisdictionis.

5. Sententia, ut sit valida, de scripto recitari debet, *e. fin. eod. in 6*. Idque ut evitetur fraus in judiciis, quæ facile eveniret, unum pro alio proferendo. Excipiuntur tamen leves causæ seu lites, maximè vilium personarum & causarum, in quibus non est opus ferri sententiam scripto. *Auth. Nisi brevis Cod. de sent. ex brevisculo recitandis*. Item causa matrimonialis, idque speciali favore matrimonii & libertatum.

6. Insuper ferri debet, servato juris ordine; alias est nulla, *cap. Ad probandum 24. h. tit.* adeoque ne summus quidem Pontifex recedere ab

eo solet, nisi necessitas vel utilitas hoc postulet, *e. in causis 19. h. t.* Ideoque & lite contestata ferre sententiam oportet, auditis utrimque probationibus causaque plene cognita; alias non valet, *l. Prolatum Co. De sent. & interlocut. Eccl. & in eo distinguitur ab interlocutoria.*

7. Præterea secundum allegata & probata sententia est ferenda, non secundum scientiam privatam, *can. Iudicat. 111. quæst. 7. l. illicita §. veritas D. de officio Præsidi*: Item secundum legem præscripta, *cap. 1. hoc tit.* Nam sententia lata contra leges aut Canones, si contineat juris errorem expressum, est ipso jure nulla *cap. 1. c. Cum inter 13. in verbis, cum contra jus constitutionis expresse lata hoc tit. & l. Si expressum 19. D. eod.* Ut si Judex pronuntiet minorem *xiv.* annis posse facere testamentum, quia lex id expresse prohibet, *l. A qua astate D. Qui testam facere poss. l. 2. Cod. Quando provocare non est necess. Si verò contineat juris errorem non expressum, quamvis lata contra leges & Canones, valet; quia præsumptio juris est pro sententia, quod scilicet Judex iusta causa motus eam tulerit. Et hoc est, quod dicitur, sententiam contra jus litigatoris latam valere ipso jure, & transire posse in rem judicatam, *d. e. Cum inter versæ, et si contra jus hoc tit.* Ut si mota lite, an aliquis possit condere testamentum, Judex pronuntiet, defunctum potuisse facere testamentum, nec addat majorem *xiv.* annis, valet sententia ipso jure, & succurrendum erit ei contra quem lata est, per appellationem, intra debitum tempus interpositam, *l. 2. Cod. Quando provocare non est necess.* vel per restitutionem in integrum, vel alio extraordinario remedio. Quod si verò Judex secutus falsa testimonia vel instrumenta, sententiam tulerit, ea summo quidem jure valebit, sed per restitutionem in integrum, & ex integro de causa agi poterit, *oto tit. Cod. Si ex falsis instrumentis Eccl.**

8. Sententiam ad hæc regulariter oportet esse certam & conformem libello, *e. Licet inf. de simonia, Clement. Sapè §. verum de verb. significat.* Difformis tamen libello fieri potest in causis criminalibus: nam licet accusator libello suo petat reum puniri hac vel illa pœna, potest nihilominus Judex, non attento libello, infligere eam, quæ sibi iusta videbitur. Similiter incivi-

libus potest Judex, quoad modos, qualitates & tempora, non sequi petitionem libelli sufficientem si sententia sit conformis libello in re petita, in causa & actione. In re quidem petita sic, quod Judex de alia non pronuntiet, nisi forte una in libello petatur, & pendente iudicio incipiat constare de alia, debita vel per probationem vel per confessionem. Qua ratione potest Judex etiam petentem debitum condemnare ad restitutionem pignoris, licet ea non sit petita: quia illa restitutio venit ex natura actionis. Atque ita sententia, potest ferri super non petitis in libello, quando sunt vel de natura petitorum, vel correlativa, vel correspondentia, vel ex eodem fonte manant. Papa quoque & Princeps, quia soluti sunt legibus, sola veritate facti inspecta, pronuntiare possunt. Quod intellige de veritate legibus roborata, Gail. l. Obs. 4. r. quem vide.

In causa verò petendi ita conformis esse debet, ut Judex aliam non proferat, l. Habebat D. In sit. a. sione. Denique in actione, ut Judex sequatur actionem, quam actor instituit, l. Edicta Cod. de Edendo. Attamen libellus, ut sententia ei conformis sit valida, debet esse aptus: nam super inepto lata ipso jure, etiam parte non opponente, est nulla. e. Cum dilecti inf. De emptione, ad eod. quod Judex appellationis eam non possit reformare, sed necessario super nullitate pronuntiare debeat, actorem in expensas condemnandum, Vide Gail. l. Obs. 66.

9. Illud quoque observandum est, ut feratur sententia tempore congruo: & quidem in criminalibus intra duos annos, à contestatione litis numerandos, alias lapsu biennii instantia accusatoris perit & accusator punitur, l. 1. & fin. Cod. Vi intra certum tempus criminalis questio terminetur. In civilibus autem intra triennium, à contestatione litis numerandum, alias triennii lapsu iudicii instantia extinguitur, l. Properandum in princ. Cod. de iudiciis. Licet jus Canonicum, quod à quolibet iusto gravamine prius admiserat appellationem noluerit instantiam lapsu triennii perire, e. Venerabilis sup. De iudiciis.

10. Præterea ferri debet die non feriata sed juri dica, e. l. sup. De feriis alias non tener, l. Si ut proponis in princ. Cod. Quo modo & quando iudex & c. sive feræ sint indictæ in honorem Dei, l. fin. Cod. de feriis; sive ob necessitatem hominum

l. 1. D. eod. sive sint repentinæ, sive non Clemens. Sapè de verb. significat. Hoc tamen discrimen, quod feriis indictis in honorem Dei lata sententia, nequidem ex consensu partium valeat: indictis autem in privatam hominum utilitatem lata de partium consensu expresso vel tacito, valeat, e. fin. sup. de feriis, l. Omnes Cod. eod. tit. d. l. Si ut proponis. Aliud dicendum de extrajudiciali vel interlocutoria sententia.

11. Debet etiam ferri de die: nam denotata communitè non valet, e. Consuluit & ibi Glass. de officio delegati. Et in hoc distinguitur inter definitivam ab interlocutoria, quæ noctu & quolibet tempore ferri potest, sicut & quolibet loco, nisi causæ requiratur cognitio. Si tamen consuetudo obtineret, sententiam noctu ferri valerè: sicut, & si ambæ partes sint presentes, & non contradicant.

12. Rursus ferenda ea die & hora, ad quam facta est citatio, non ante vel post, quando scilicet citatus non fuit contumax: nam si fuerit contumax, potest Judex postea quocumque sententiam ferre, absque alia citatione, et quo propter contumaciam semper est in mora.

Non potest etiam ferri sententia dilatione pendente, l. Sive pars Cod. de dilationibus. Aliis verò est nulla.

13. Semperque continere debet condemnationem vel absolutionem, expressè vel virtualiter, l. Quid tamen si arbitri D. de arbitris, alias vel aliter non valet, l. 1. D. de re iudicata c. illa inf. De accusationibus. Potest tamen eadem sententia & absolutionem & condemnationem continere, respectu diversorum articulorum.

Causam verò condemnationis vel absolutionis exprimi regulariter necesse non est, e. Sicut 16. ubi Panormis h. tit. Neque consuetum est exprimi, quia ea probata falsa sententia esset ipso jure nulla, quæ non expressa causa præsumitur ritè & legitime secundum causas ex actis apparentes lata.

14. Denique incumbit Judici regulariter victum tanquam temerariū litigatorem, condemnare in expensas, l. Properandum sive autem Cod. de iudiciis, tam in civilibus, quam in criminalibus e. Calumniam inf. de pœnis. Nam regula est, victum victori in expensas condemnandum esse: nisi sententia pro absente feratur, d. l. Properandum, & d. e. Calumniæ, aut forte causâ litigandi

probabilem habuerit, *e. Sacro §. cumque De sens. excommunicat.* Non tamen in omnes omnino, sed tantum necessarias expensas condemnandus est: non etiam in voluntarias seu voluptuarias, *Gloss. inc. Finem litibus sup. De dolo & contum.* Quare si iusticus pedester ire solitus, eques vel vehiculo ad iudicium veniat, hæ expensæ non veniunt in condemnationem, *Gloss. in l. idemque §. idem Labeo D. mandati.* Deduci quoque expensæ debent, quas victor domi facturus fuisset: quas Iudex & testes non deducunt, quia pro iure alieno laborant, victor autem pro suo.

§. IV.

De pluribus Iudicibus ejusdem litis.

1. Hoc casu omnes sententiam dicent.
2. Vno condemnante, altero absolvente tenet pro reo sententia.
3. Diligatū dissentientibus in pendenti est sententia.

1. Si aliquis solus sit Iudex, sententiam solus ferre potest & debet, *l. Diem proferre 27. §. 4. D. de arbitrio c. fin. h. 1. in 7.* Si vero plures fuerint constituti Iudices, proferent omnes simul sententiam, idque coram litigatoribus nec valebit sententia reliquorum, uno absente, *d. l. 27. §. 4.* Si autem adsit, & contra alios sentiat, vel etiam juret sibi non liquere, statim reliquorum sententiæ, *d. l. 27.* Sin omnes sint præsentibus, sed in diversis summas condemnent, stabitur minimæ, nisi plures in majores summas consentiant, *e. 1. De arbitris in 6.* nam & deterior pars prævalet, si numerosior sit, *d. l. 27. §. 3. D. eod.*

2. Quod si è duobus unus absolvat, alter condemnet, prævalet sententia absolutoria, seu pro reo lata, *e. fin. h. 1. iuxta regulam juris,* quæ dicitur, cum partium jura sunt obscura, reo potius esse favendum, *e. Cum partium De R. Lin 6. & l. Favorabiliores D. eod. tit.* Nisi agentis causa sit favorabilis, veluti causa libertatis, dotis, matrimonii, testamenti, secundum quam lata sententia actori magis proficiet, quam alia lata pro reo, *d. e. fin. & l. Si pars 10. D. De inoff. testamento;* aut absolutoria sit manifestè in qua, *d. l. Si pars.*

3. Et hæc quidem in iudicibus ordinariis,

qui jurisdictionem exercent suo nomine: nam si duo delegati dissentiant, sententia utriusque erit in pendenti, donec delegans cujus nomine exercent jurisdictionem, alteram, prout sibi videbitur, eligat & confirmet, *d. e. fin. & l. Duo Iudices 28. D. de re judic.* Arbitrorum vero dissentientium sententiæ nullius sunt momenti, *d. e. fin. d. l. Diem 27. §. 3. D. De receptis arbitris.*

§. V.

De fine & effectu Sententiæ definitivæ.

1. Finit litam & potestatem iudicis.
2. Facit jus inter partes.
3. Producit actori actionem iudicanti, reo exceptionem.
4. Non retractatur ob nova instrumenta ut errorem calculi.

1. Finit & effectus sententiæ definitivæ in primis est, finire litem *e. 2. h. 1. & finite potestatem Iudicis,* quia is, postquam semel sententiam dixit, quoad eam causam definit esse iudex, *l. Iudex 55. D. De re judicata.* Et ideo sententiam semel latam non potest mutare emendare, corrigere, revocare, *l. Quod iussit 14. D. de re judicata,* nec in ea reservare sibi condemnationem in expensas, quia iam functus est officio, *l. Paulus 42. D. d. 1. & d. l. Iudex.* Nec potest pro parte decidere, pro parte non. Si tamen in prolatione sententiæ omiserit condemnationem in expensas, poterit tota ea die, qua sententiam tulit, quæ eidem desunt, veluti condemnationem ac taxationem expensarum, supplere: postea vero non potest, *d. l. Paulus,* nec amplius illæ peti poterunt, *l. 3. Cod. de fructibus & lit. expensis.*

2. Secundò, facit jus inter partes, inter quas lata est, ubi in rem transiverit iudicatam, id est ubi intra decem dies à die prolationis vel scientiæ ab ea non fuerit appellatum, *e. Inter monasterium 20. h. tit.* aut appellatio fuerit deserta: quia tunc pro veritate habetur, *l. Res iudicata Cod. de reg. Iuris;* idque præsumptione juris & de iure licet contra jus litigatoris lata fuerit, *e. Cum insar vos 13. h. 1.*

Dixi, facere jus inter partes, inter quas lata est; quia res inter alios acta ac iudicata aliis regulariter non nocet, *e. penult. h. 1.* Atque in hoc